

Universiteit Utrecht

De Attitudes, Vaardigheden en Behoeften van Beleidsmakers ten opzichte van Jongeren en Jongerenparticipatie bij Beleidsvorming

Marjolein H. Weidema

Universiteit Utrecht

Master Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Studentnummer 5666783

m.h.weidema@live.nl

27 juni 2016

Abstract

Young people are not enough involved in the process of policy making both at national and local level. This research is about the extent to which the attitudes and skills of policymakers affect the level of youth participation in the municipality in which the policymaker operates and what needs and support they have. One hundred and thirty-three policymakers from different municipalities in the Netherlands answered a questionnaire with open questions and statements. Results showed that policymakers who possess more positive attitudes towards and more skills related to youth participation have a higher degree of youth participation. Positive attitudes about the competences of youth for youth participation, youth issues and positive attitudes about youth have no influence on the level of youth participation in the municipality. The skills of policymakers, negative attitudes about youth and attitudes about youth participation do affect the level of youth participation in the municipality. Policymakers indicated that they find it difficult to find young people who are interested and enthusiastic and want to cooperate more with partners that are in contact with young people. According to the participants the main disadvantage of youth participation is that it is intensive and time consuming. Another disadvantage is that the process of policy making is not 'youth friendly'. This research shows that it is important to take into account the skills and attitudes of policymakers in relation to young people and youth participation in order to involve young people more effectively in the process of policy making.

Keywords: youth participation, policy makers, municipality, attitudes, youth, skills, needs

Samenvatting

Jongeren worden zowel op nationaal als op lokaal niveau te weinig betrokken bij het proces van beleidsvorming. Er is onderzoek gedaan naar in hoeverre de attitudes en vaardigheden van beleidsmakers van invloed zijn op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is en welke behoeften en ondersteuning zij hebben. In het onderzoek hebben 133 beleidsmakers uit verschillende gemeenten in Nederland een vragenlijst ingevuld met zowel open vragen als stellingen. De resultaten lieten zien dat beleidsmakers die positievere attitudes tegenover jongerenparticipatie hebben en meer vaardigheden met betrekking tot jongerenparticipatie bezitten een hogere mate van jongerenparticipatie in de gemeente uitoefenen. Attitudes over de competenties van jongeren voor jongerenparticipatie, problematiek onder jongeren en positieve attitudes over jongeren hebben geen invloed op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente. De vaardigheden van beleidsmakers, negatieve attitudes over jongeren en attitudes over jongerenparticipatie zijn wel van invloed op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente. Beleidsmakers gaven aan dat ze het lastig vinden om jongeren te vinden die geïnteresseerd en enthousiast zijn en willen meer samenwerken met partners die in contact staan met jongeren. Het grootste nadeel van jongerenparticipatie is volgens de deelnemers dat het arbeidsintensief en tijdrovend is en dat het proces van beleidsvorming niet 'jeugd vriendelijk' is. Dit onderzoek toont aan dat het van belang is om rekening te houden met de vaardigheden, attitudes en behoeften van beleidsmakers ten opzichte van jongeren en jongerenparticipatie zodat jongeren effectiever betrokken worden bij het proces van beleidsvorming.

Trefwoorden: jongerenparticipatie, beleidsmakers, gemeente, attitudes, beleidsvorming, jongeren, behoeften, vaardigheden

De Attitudes, Vaardigheden en Behoeften van Beleidsmakers ten opzichte van Jongeren en
Jongerenparticipatie bij Beleidsvorming

Sinds 1995 is Nederland gebonden aan het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Op 27 mei 2015 heeft Nederland zich voor de vierde keer in Genève verantwoord tegenover het Kinderrechtencomité van de Verenigde Naties (van Rijn, 2015). Op 13 november 2015 schreef staatssecretaris van Rijn in een kamerbrief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer het volgende:

Net als het Comité, vindt het kabinet het van groot belang dat kinderen en jongeren meedenken en meepraten over het beleid dat hen raakt. In de nieuwe Jeugdwet is daarom vastgelegd dat gemeenten jeugdigen en gezinnen actief betrekken bij de vormgeving van het jeugdbeleid en is jeugdparticipatie een speerpunt van de Vernieuwingsagenda Jeugd. Ook op landelijk niveau vinden we het van belang dat de stem van kinderen en jongeren doorklinkt in het beleid. (van Rijn, 2015, p. 1)

Volgens het VN-Kinderrechtencomité moet Nederland zich meer inzetten voor artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag. In dit artikel staat dat een kind het recht heeft om zijn of haar mening te geven over alle zaken die het kind aangaan. Naar aanleiding van dit artikel hebben gemeenten de verantwoordelijkheid om jongeren te betrekken bij het beleid. In het proces van beleidsvorming, zowel op nationaal als gemeentelijk niveau, staat jongerenparticipatie nog in de kinderschoenen. Jongeren worden zowel op nationaal als op lokaal niveau nog steeds te weinig betrokken bij de vorming van beleid (Kinderombudsman, 2014).

In Nederland is in 2010 en 2013 onderzoek gedaan naar jongerenparticipatie in gemeenten. De onderzoeken hebben aangetoond dat de meeste gemeenten bereid zijn om aan jongerenparticipatie te werken, maar hier niet toe in staat zijn door een gebrek aan interne steun, kennis en/of financiering. Veel gemeenteambtenaren weten niet hoe zij participatie serieus van de grond kunnen krijgen. De gemeenten die wel actief zijn met jongerenparticipatie maken vaak gebruik van de minst actieve vorm, namelijk het informeren van jongeren, met als resultaat een gebrek aan feitelijke, structurele samenspraak (Vandenbroucke et al., 2010; van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013).

Naast jongerenparticipatie in gemeenten is er ook onderzoek gedaan naar de attitudes over jongeren. Cornellissen (2000) heeft een literatuuronderzoek gedaan naar de negatieve gevolgen van beeldvorming over jongeren. Uit het onderzoek blijkt dat jongeren bij inspraak te maken hebben met negatieve beeldvorming over hun leeftijdsgroep. Hierdoor worden jongeren niet serieus genomen als ze hun mening laten horen en worden ze weinig betrokken bij besluitvorming.

Bessell heeft in 2009 in de Filipijnen onderzoek gedaan naar de invloed van de attitudes van volwassenen naar jongeren op de effectiviteit van jongerenparticipatie. Uit dit onderzoek blijkt dat de attitudes van volwassenen naar jongeren zowel belemmerend als faciliterend kunnen werken bij jongerenparticipatie. Het onderzoek van Bessell (2009) laat zien dat het van belang is om te kijken vanuit de positie van de beleidsmakers die werkzaam zijn in gemeenten aangezien zij een belangrijke rol spelen in het stimuleren van jongerenparticipatie bij de vormgeving van het beleid. Omdat elke samenleving uniek is en de Filipijnen sterk verschilt in cultuur en structuur kan het onderzoek van Bessell (2009) niet zomaar overgenomen en toegepast worden op de Nederlandse context (Entzinger, 1985).

Dit onderzoek richt zich op beleidsmakers die werkzaam zijn in Nederlandse gemeenten. De vraag is of de houding en vaardigheden van beleidsmakers ten opzichte van jongeren en jongerenparticipatie goed genoeg zijn om jongerenparticipatie in de gemeente succesvol in te zetten. Daarom wordt er gekeken in hoeverre de vaardigheden en attitudes van beleidsmakers van invloed zijn op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is. Ook wordt meegenomen welke ondersteuning en behoeften beleidsmakers hebben als het gaat om jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente. De hoofdvraag van dit onderzoek is: ‘Op welke manier zijn de vaardigheden en behoeften voor jongerenparticipatie en de attitudes ten opzichte van jongeren en jongerenparticipatie die beleidsmakers hebben van invloed op de mate van jongerenparticipatie bij beleidsvorming in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’

Jongerenparticipatie

Hart (1992) verrichtte voor UNICEF een internationale studie over jongerenparticipatie. Jongerenparticipatie gaat over de participatie van kinderen tot en met 18 jaar. De term participatie refereert volgens Hart naar “het proces van het delen van beslissingen die invloed hebben op zaken die de eigen leefsituatie en die van de gemeenschap betreffen. Het is het middel waarmee een democratie wordt opgebouwd en een criterium waartegen het functioneren van een dergelijke democratie moet worden afgewogen. Participatie is een fundamenteel recht van het burgerschap.” (Hart, 1992, p. 5). Door het ministerie van VWS wordt onder andere deelname aan het vormgeven van het beleid als een vorm van participatie van jongeren gezien (Steketee, Mak, van der Graaf & Huygen, 2005).

Jongerenparticipatie in de gemeente is belangrijk. Participatie is niet alleen een middel waarmee een democratie wordt opgebouwd en een fundamenteel recht van burgerschap. Het draagt ook bij aan de persoonlijke, sociale, emotionele en morele ontwikkeling van jongeren. Actief meepraten, kan het zelfvertrouwen en de zelfwaarde van jongeren vergroten. Participatie

maakt dat jongeren invloed kunnen hebben op hun leven. Daarnaast heeft participatie ook een maatschappelijke functie. Zo kan het zorgen voor een grotere sociale binding tussen groepen die elkaar anders nooit tegenkomen (Steketee, Mak, van der Graaf, & Huygen, 2005). Als laatste is participatie noodzakelijk om tot effectiever en democratischer beleid te komen dat aansluit op de problemen en behoeften van de jongeren (Hart, 1992). Het is daarom belangrijk dat beleidsmakers gebruik maken van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming.

Jongerenparticipatie kent volgens Hart (1992) verschillende vormen die een toenemende mate van activiteiten van jongeren vereisen. Hierdoor ontstaan verschillende niveaus van jongerenparticipatie. Dit varieert van luisteren naar de doelgroep tot aan de doelgroep mee laten beslissen (van der Gaag, Gilsing & Mak, 2013). In een onderzoek naar jongerenparticipatie heeft De Winter (1995) een bewerking van de participatieladder van Hart gebruikt namelijk het medezeggenschapsmodel. Bij dit model is het laagste niveau van werkelijke jongerenparticipatie het informeren van de jongeren. In het niveau dat volgt, worden jongeren geraadpleegd over zaken die hen aangaan. Daarna komt het niveau waarin de beleidsmakers daadwerkelijk in dialoog gaan met jongeren. Er is bij het niveau van dialoog voor het eerst sprake van tweerichtingsverkeer. Het niveau erna bestaat uit inspraak. Hierbij ligt de nadruk op het stimuleren van jongeren om inspraak te hebben bij besluitvorming, jongeren beslissen mee. Het laatste en hoogste niveau bij het medezeggenschapsmodel van De Winter (1995) is het eigen initiatief van jongeren, waarbij jongeren worden gestimuleerd om eigen initiatieven te ontplooien en om ongevraagd advies te geven. In dit onderzoek wordt door middel van het medezeggenschapsmodel van De Winter (1995) de mate van jongerenparticipatie in de gemeente bepaald.

Vaardigheden en behoeften van beleidsmakers voor jongerenparticipatie

Sinds de decentralisatie binnen het Sociaal Domein in 2015 ligt de verantwoordelijkheid voor het betrekken van jeugdigen bij de samenleving bij de gemeente. Uitbreiding van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo), die in 2007 is ingevoerd, legt sinds 2015 de nadruk op participatie en actief burgerschap. Volgens deze wet zijn gemeenten verantwoordelijk voor de inspraak van burgers. De Wmo moet de zelfredzaamheid en participatie van alle burgers bevorderen en dus ook jongeren en kinderen hiervoor kansen bieden. In deze wet wordt benadrukt dat jong en oud, ongeacht maatschappelijke positie moeten 'meedoen' in de samenleving. Bijna alle gemeenten hebben in hun beleid staan dat ouders en jeugdigen recht hebben op inspraak, invloed en initiatief op het beleid en de uitvoering ervan. In de praktijk blijken gemeenten moeite te hebben om hieraan goed vorm te geven (van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013).

De meeste gemeenten ervaren veel knelpunten bij het realiseren van jeugdparticipatie (Boss, 2014). Het blijkt dat veel gemeenten nog zoekende zijn vanwege de transitie en nog niet

zijn toegekomen om participatie op een goede manier vorm te geven. Ze weten nog niet goed welke adequate methoden ze in kunnen zetten om jongerenparticipatie goed vorm te geven en missen hiervoor de nodige handvatten (Van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013). Ook blijkt het lastig te zijn om een representatieve groep te laten participeren. Onder jongeren bevinden zich verschillende doelgroepen en het is voor gemeenten lastig om al deze doelgroepen mee te laten doen. Veel participatievormen zijn volgens de gemeenten niet representatief voor de gehele doelgroep. Jongerengroepen of jongerenraden zijn vaak niet goed georganiseerd en wisselen snel van samenstelling. Het is een lastige groep om te bereiken en te werven om mee te denken, in het bijzonder de moeilijk bereikbare groepen zoals laag geschoolde en allochtone jongeren (Van der Gaag, Gilsing, & Mak, 2013).

Het is lastig voor beleidsmakers om jongeren geïnteresseerd en gemotiveerd te krijgen om mee te praten over het proces van beleidsvorming. Dit kan komen door het verschil tussen de jeugd- en beleidscultuur (Vandenbroucke et al., 2010). Het proces van besluitvorming is traag en gebonden aan de interne politiek. Voor veel jonge mensen worden processen zoals deze gezien als omslachtig en ondoorzichtig (Bessell, 2009; Cornelissen, 2000). Verder is een belangrijke drempel dat de organisatie en taal van jongeren afwijken van die van de beleidscultuur. Dat beleidsmakers jongeren niet geïnteresseerd en gemotiveerd genoeg krijgen, kan ook komen door een tekort aan pedagogische vaardigheden van beleidsmakers (Vandenbroucke et al., 2010). Volgens Bessell (2009) hebben zowel jongeren als volwassenen training nodig om de potentie van de andere partij te begrijpen in een gelijkwaardige samenwerking.

Om jongerenparticipatie succesvol te maken is het belangrijk dat jongeren weten hoe en waar ze staan in relatie tot besluitvormingsstructuren (de Winter, 1995). Jongeren krijgen vaak tekort informatie over het onderwerp en de instantie waarover ze mogen meepraten (Cornelissen, 2000). Beleidsmakers geven aan dat ze het lastig vinden om jongerenparticipatie vorm te geven en succesvol te maken (Van der Gaag, Gilsing, & Mak, 20103), maar er is nog niet eerder onderzoek gedaan naar de vaardigheden die beleidsmakers nodig hebben om jongerenparticipatie tot een succes te maken. Omdat dit wel van belang is richt dit onderzoek zich op de volgende deelvragen: ‘Op welke manier zijn de vaardigheden van beleidsmakers, die nodig zijn voor de vormgeving van jongerenparticipatie, van invloed op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’ en ‘Welke behoeften en ondersteuning hebben beleidsmakers bij de vormgeving van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente?’.

Attitudes van beleidsmakers over jongeren en jongerenparticipatie

De laatste twee decennia wordt er steeds meer onderzoek gedaan naar de rol van volwassenen bij jongerenparticipatie in beleidsvorming. Door het VN-Kinderrechtenverdrag zijn

beleidsmakers opnieuw na gaan denken over de manier waarop beleid voor jongeren wordt ontwikkeld en geïmplementeerd (Bessell, 2009). Jongeren worden gezien als burgers met eigen maatschappelijke rechten, net zoals dat volwassenen bepaalde rechten en belangen hebben (Steketee, Mak, van der Graaf, & Huygen, 2005). Dat jongeren hun mening mogen geven en beslissingen mogen nemen over onderwerpen die hen aangaan, wordt steeds belangrijker en steeds meer geaccepteerd (Bessell, 2009).

Toch zijn jongeren nog steeds ondervertegenwoordigd als het gaat om politieke participatie. Een van de oorzaken hiervan is dat er in de samenleving een beeld van jongeren bestaat dat zij ongeïnteresseerd, materialistisch en apolitiek zijn en dat zij niet willen participeren. Volwassenen vinden jongeren nog niet bekwaam genoeg om belangrijke beslissingen te maken. De ideeën dat jongeren niet maatschappelijk betrokken zijn en niet bekwaam genoeg zijn om effectief te participeren bij beleidsvorming, heeft invloed op de staat van jongerenparticipatie (Cornelissen, 2000). Daarbij komt dat de jongeren, als ze uitgenodigd worden om mee te praten, geen beslissingsbevoegdheid hebben. Vaak heeft de mening van de jongeren weinig betekenis en wordt het niet meegenomen in besluiten. Hoe vaker dit gebeurt des te minder de jongeren hun mening willen geven over onderwerpen die hen aangaan (Cornelissen, 2000).

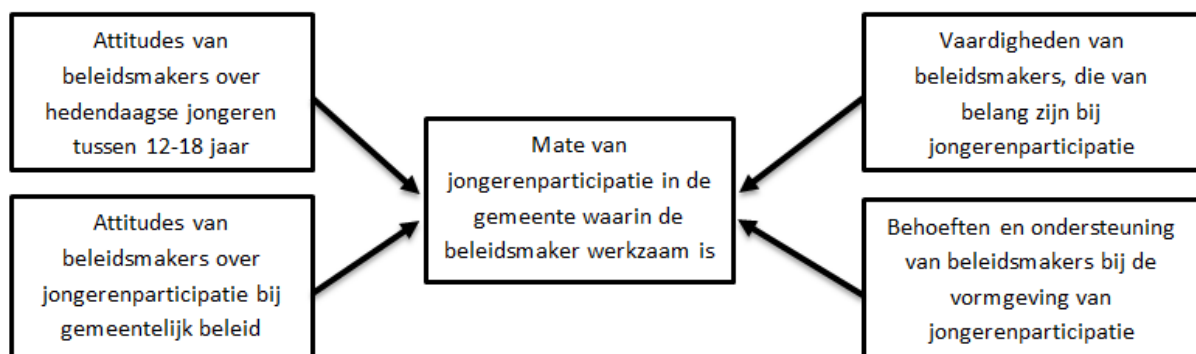
Het veranderen van de attitudes van volwassenen over jongeren is niet gemakkelijk. Dit komt deels omdat volwassenen het lastig vinden om de macht los te laten en jongeren meer verantwoordelijkheid te geven over het proces. Een belangrijke uitdaging voor lokale overheden die proberen om jongeren te betrekken bij beleidsvorming is om te laten zien dat de participatie van de jongeren telt en er echt toe doet (Matthews, 2001). De manier waarop volwassenen denken over jongeren en jongerenparticipatie is van invloed op jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming (Zeldin, 2002).

Er is nog veel onduidelijkheid over attitudes van volwassenen en in welke mate deze bijdragen aan de mate van jongerenparticipatie bij beleidsvorming. De attitudes van volwassenen kan zowel belemmerend als bevorderend werken bij het succesvol vormgeven van jongerenparticipatie (Bessell, 2009). Omdat in Nederland nog geen onderzoek is gedaan naar de attitudes van beleidsmakers over jongeren en jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming bij gemeentelijk beleid zullen in dit onderzoek de volgende deelvragen beantwoord worden: ‘Wat zijn de attitudes van beleidsmakers over hedendaagse jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud en hoe zijn deze van invloed op de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’ en ‘Wat zijn de attitudes van beleidsmakers over jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid en hoe zijn deze van invloed op de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’.

Als jongeren gevraagd wordt om mee te denken met de gemeente dan is dit meestal over de locatie van een hangplek of een nieuwe skatebaan. Het idee dat jongeren alleen geïnteresseerd zijn in dit soort ‘jongerenonderwerpen’ kan ervoor zorgen dat ze niet betrokken worden bij andere beslissingen die hen aangaan. Veel jongeren hebben een bredere interesse. Het milieu, veiligheid en discriminatie zijn een aantal onderwerpen waar jongeren zeer geïnteresseerd in blijken te zijn (Cornelissen, 2000). Omdat jongerenparticipatie in verschillende beleidsterreinen ingezet kan worden zal er in dit onderzoek niet alleen gekeken worden naar beleidsmakers die werkzaam zijn op het jeugdbeleid, maar ook naar beleidsmakers die werkzaam zijn op terreinen die ook met jongeren te maken hebben zoals infrastructuur, sport en andere beleidsterreinen. De onderzoeksvraag en deelvragen worden beantwoord door evaluatie van het conceptueel model zoals weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Conceptueel Model

Methode

Deelnemers

De steekproef bestond uit beleidsmakers die werkzaam zijn voor de gemeenten in Nederland. Beleidsmakers op alle beleidsterreinen zijn benaderd voor dit onderzoek. In totaal hebben 133 beleidsmakers uit 101 verschillende gemeenten de vragenlijst afgerond. Zie Tabel 1 voor een overzicht van het aantal gemeenten per inwonersaantal en Tabel 2 voor een overzicht per provincie.

Tabel 1

Overzicht van aantal gemeenten per inwonersaantal

Aantal inwoners	Aantal gemeenten (N = 101)	
	n	%
< 20.000 inwoners	21	20.8
20.000 – 40.000 inwoners	32	31.7
40.000 – 60.000 inwoners	19	18.8
60.000 – 80.000 inwoners	6	5.9
> 80.000 inwoners	23	22.8
Totaal	101	100

Tabel 2

Overzicht van aantal gemeenten per provincie

Provincie	Aantal gemeenten (N = 101)	
	n	%
Noord-Holland	17	16.8
Zuid-Holland	19	18.7
Friesland	3	3.0
Groningen	2	2.0
Gelderland	20	19.8
Overijssel	4	4.0
Drenthe	2	2.0
Utrecht	7	6.9
Flevoland	0	0.0
Noord-Brabant	13	12.9
Limburg	10	9.9
Zeeland	4	4.0
Totaal	101	100

Van deze groep waren 42 deelnemers man (32%) en 89 deelnemers vrouw (67%). Van twee deelnemers waren het geslacht onbekend. De gemiddelde leeftijd was 45 jaar ($M = 44.80$, $SD = 11.04$). De jongste deelnemer was 25 jaar oud en de oudste deelnemer 69 jaar. Zevenennegentig beleidsmakers (73%) gaven aan zelf kinderen te hebben. Van twee deelnemers waren deze gegevens onbekend. De deelnemende beleidsmakers waren werkzaam op verschillende beleidsterreinen. Het grootste deel (48.9%, $n = 65$) was werkzaam op het beleidsterrein Familie, Jeugd en Gezin, daarna volgde het beleidsterrein Gezondheid en Zorg (12.8%, $n = 17$) en vervolgens het beleidsterrein Cultuur, Sport en Vrije Tijd (9.0%, $n = 12$). Zie Tabel 3 voor de overige beleidsterreinen. Twee deelnemers hebben niet ingevuld op welk beleidsterrein zij werkzaam waren.

Tabel 3

Beleidsterreinen van de Beleidsmakers

Beleidsterrein	Aantal beleidsmakers (N = 133)	
	n	%
Familie, Jeugd & Gezin	65	48.9
Gezondheid & Zorg	17	12.8
Cultuur, Sport & Vrije Tijd	12	9.0
Onderwijs & Wetenschap	9	6.8
Bouwen, Wonen & Leefomgeving	5	3.8
Subsidies, Uitkeringen & Toeslagen	5	3.8
Immigratie, Integratie & Inburgering	1	0.8
Openbare orde & Veiligheid	1	0.8
Overige	16	12.0
Onbekend	2	1.5
Totaal	133	100%

Procedure

Voor de werving van beleidsmakers zijn alle wethouders die werkzaam zijn in alle gemeenten in Nederland (N = 1457) persoonlijk via de mail gevraagd om de vragenlijst onder al hun beleidsmakers uit te zetten. Daarnaast hebben verschillende organisaties zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), Save the Children Nederland, UNICEF Nederland en Stimulansz beleidsmakers persoonlijk aangeschreven om de kans op respons te vergroten. Ook is het onderzoek op het forum van de VNG en de gemeente Utrecht geplaatst. Verder hebben beleidsmedewerkers bij verschillende ministeries zoals het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid beleidsmakers bij de gemeenten aangeschreven die zij in hun contactlijst hadden.

Via een link in de mail konden beleidsmakers direct online de vragenlijst invullen. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer 20 minuten en was alleen toegankelijk via de link die verbonden was aan de online vragenlijst. Onder alle deelnemers zijn twee kaarten van het Rijksmuseum verloot. Invullen van de vragenlijst was anoniem, dus als deelnemers kans wilden maken op de twee kaarten van het Rijksmuseum konden zij achteraf hun emailadres opgeven.

De vragenlijst bevatte zowel open vragen als stellingen over de mate van jongerenparticipatie in de gemeente, de attitudes van de beleidsmaker over jongeren, de capaciteiten van beleidsmakers als het gaat om jongerenparticipatie en de attitudes van de beleidsmaker over jongerenparticipatie. Er is ook gevraagd naar achtergrondgegevens van de

deelnemers zoals geslacht, leeftijd, of de beleidsmaker kinderen heeft en in welke gemeente en op welk beleidsterrein de beleidsmaker actief is.

Instrumenten

Mate van Jongerenparticipatie. De Mate van Jongerenparticipatie is de mate waarin jongeren betrokken worden bij de vormgeving van het beleid bij de gemeente. De schaal Mate van Jongerenparticipatie is bepaald door een somscore van twee items. Hoe hoger de somscore des te hoger de mate van jongerenparticipatie in de gemeente. De deelnemers konden een minimumscore van 1 en een maximumscore van 10 halen.

Bij vraag 1 is gevraagd naar de manier waarop de gemeente tracht jongerenparticipatie te realiseren. Net als bij het onderzoek van Vandenbroucke (2010) is gebruik gemaakt van de participatieniveaus van Hart (1992) en het medezeggenschapsmodel van De Winter (1995). Er konden meerdere antwoorden aangevinkt. De volgende antwoorden konden aangevinkt worden: “Door jongeren te informeren over bepaalde thema’s.”, “Door jongeren te raadplegen over zaken die hen aangaan.”, “Door daadwerkelijk in contact te komen met jongeren en de dialoog aan te gaan.”, “Door jongeren inspraak te geven in gemeentelijk beleid.” en “Door jongeren te stimuleren om eigen initiatieven te ontplooiën en ongevroegd advies te geven.”. Hoe meer manieren er aangevinkt waren, des te hoger de mate van participatie. Er kon ook aangegeven worden dat de gemeente momenteel niets doet om jongerenparticipatie te realiseren.

Verder is meegenomen hoeveel de gemeente in de afgelopen 12 maanden (beter) zicht heeft proberen te krijgen op de wensen en behoeften van de lokale jongeren. Deze vraag komt uit het onderzoek van Vandenbroucke (2010) over de staat van jeugdparticipatie in Nederland. Er waren vijf antwoordmogelijkheden namelijk 1 keer, 2 keer, 3 keer, meer dan 5 keer en meer dan 10 keer (1 = 1 keer, 2 = 2 keer, 3 = 3 keer, 4 = meer dan 5 keer, 5 = meer dan 10 keer). Hoe hoger de score, des te hoger de mate van participatie in de gemeente. Als beleidsmakers aangaven dat de gemeente momenteel niets doet om jongerenparticipatie te realiseren, volgde de vraag: ‘Waarom heeft u jongeren niet betrokken bij het beleid?’.

Vaardigheden van Beleidsmakers. De schaal Vaardigheden van Beleidsmakers gaat over de vaardigheden die beleidsmakers nodig hebben bij de vormgeving van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid. De schaal Vaardigheden van Beleidsmakers is bepaald aan de hand van twee items ($\alpha = 0.609$), die op een vier-punts Likertschaal (1 = *Zeer Eens*, 2 = *Eens*, 3 = *Oneens*, 4 = *Zeer Oneens*) beantwoord konden worden. Beide items, “Ik weet goed hoe ik jongeren kan betrekken bij het beleid zonder mijn eigen mening op te dringen.” en “Ik heb training gehad in het communiceren met jongeren.” zijn omgescoord. Een lage score op deze items, betekent dat de deelnemer een lage competentie met betrekking tot jongerenparticipatie bezit.

Ondersteuning en Behoeften. De schaal Ondersteuning en Behoeften gaat over de hulp die gemeenten krijgen bij de realisatie van jongerenparticipatie in hun gemeenten en over de behoeften die er nog zijn bij beleidsmakers om jongerenparticipatie succesvol vorm te geven. Er waren twee open vragen om de schaal Behoeften en Ondersteuning van beleidsmakers te meten. Als de beleidsmaker één of meerdere manieren had aangevinkt waarop de gemeente tracht om jongerenparticipatie te realiseren, volgde de vraag of de deelnemer hulp gehad heeft bij het organiseren van jongerenparticipatie bij het beleid en zo ja van wie de deelnemer dan hulp gehad heeft bij de organisatie van jongerenparticipatie. Verder is de deelnemers gevraagd: “Wat en/of wie heeft u nodig om in uw gemeente jongeren meer of succesvoller te betrekken bij beleidsvorming?”. Deze vraag komt uit het onderzoek van Boss (2014). Boss heeft de vragenlijst ontwikkeld met als doel om de mate van jongerenparticipatie te meten en inzichtelijk te krijgen waar gemeenten tegenaan lopen.

Attitudes over Jongeren. De schaal Attitudes over Jongeren gaat over opvattingen die beleidsmakers hebben over hedendaagse jongeren tussen de 12 en 18 jaar. Om dit te meten is gebruik gemaakt van stellingen en vragen uit het onderzoek van Public Agenda (1999), die inzicht wilde krijgen in de houding van Amerikanen ten opzichte van de hedendaagse Amerikaanse kinderen en jongeren. De schaal is ingedeeld in drie subschalen: Negatieve Attitudes over Jongeren, Positieve Attitudes over Jongeren en Visie over de Problematiek onder Jongeren. De items konden aan de hand van een vier-punts Likertschaal beantwoord worden. Er waren bij elk item vier antwoordmogelijkheden: 1 = *Heel Vaak*, 2 = *Regelmatig*, 3 = *Soms* en 4 = *Nooit*. Daarnaast was er een open vraag voor de gehele schaal: “Welke woorden komen als eerste in u op als u denkt aan jongeren tussen de 12 en 18 jaar?”.

De eerste subschaal Negatieve Attitudes tegenover Jongeren bestond uit vijf items ($\alpha = 0.756$). Een voorbeeld van een item is: “Onderstaand worden verschillende typen jongeren beschreven. Komt dit type jongeren volgens u heel vaak, regelmatig, soms of nooit voor? Jongeren, die een gebrek aan goede rolmodellen hebben.”. Om de Negatieve Attitudes over Jongeren te bepalen, dienden alle items omgescoord te worden. Een hoge score op deze subschaal indiceert een hoge mate van negatieve attitudes over jongeren.

De tweede subschaal Positieve Attitudes over Jongeren bestond uit vier items ($\alpha = 0.739$). Bij deze subschaal waren dezelfde antwoordmogelijkheden als bij de subschaal Negatieve Attitudes over Jongeren. Een voorbeeld van een item is: “Onderstaand worden verschillende typen jongeren beschreven. Komt dit type jongeren volgens u heel vaak, regelmatig, soms of nooit voor? Jongeren, die vriendelijk en behulpzaam zijn richting hun medemens.”. Een hoge score op deze subschaal geeft een hoge mate van positieve attitudes over jongeren aan.

De derde subschaal Visie over de Problematiek onder Jongeren bestond uit negen items ($\alpha = 0.907$). Er waren vier antwoordmogelijkheden: 1 = *Geen*, 2 = *Klein*, 3 = *Middelgroot*, 4 = *Groot*. Een voorbeeld van een item is: “Onderstaand worden verschillende problemen beschreven. Ziet u deze problemen als een groot, middelgroot, klein of geen probleem? Jongeren die geen waarden leren als eerlijkheid, respect en verantwoordelijkheid.”. Een hoge score op deze subschaal indiceert dat een deelnemer veel grote problematiek onder jongeren ziet.

Attitudes over Jongerenparticipatie. Attitudes over Jongerenparticipatie gaat over de opvattingen van beleidsmakers die zij hebben over jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid. De schaal Attitudes over Jongerenparticipatie is ingedeeld in twee subschalen, Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie en Positieve Visie op de Competenties van Jongeren. De items konden aan de hand van een vier-punts Likertschaal beantwoord worden. Daarnaast was er een open vraag voor de gehele schaal: “Welke nadelen zitten er volgens u aan jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming?”.

De eerste subschaal Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie bestond uit vier items ($\alpha = 0.641$). Een voorbeeld van een item is: “Jongerenparticipatie bij de vormgeving van het beleid is geen prioriteit”. Er waren vier antwoordmogelijkheden: 1 = *Zeer Eens*, 2 = *Eens*, 3 = *Oneens* en 4 = *Zeer Oneens*. Om de Negatieve Attitudes over Jongerenparticipatie te bepalen, zijn de volgende items omgescoord: “Ik vind het belangrijk dat beleidsmakers met jongeren in gesprek gaan.” en “Ik vind het belangrijk dat jongeren betrokken worden bij de vormgeving van het beleid.”. Een hoge score op deze schaal geeft een hoge mate van positieve attitudes over jongerenparticipatie aan.

De tweede subschaal Positieve Visie op de Competenties van Jongeren bestond uit drie items ($\alpha = 0.569$) en gaat over de visie van beleidsmakers over of jongeren competent genoeg zijn om jongerenparticipatie vorm te kunnen geven. Een voorbeeld van een item is: “Het proces van beleidsvorming bij het beleid is voor jongeren te ingewikkeld om over mee te praten.”. Er waren vier antwoordmogelijkheden: 1 = *Zeer Eens*, 2 = *Eens*, 3 = *Oneens* en 4 = *Zeer Oneens*. Om de Positieve Visie op de Competenties van Jongeren te bepalen, diende het volgende item omgescoord te worden: “Jongeren bezitten de juiste capaciteiten en vaardigheden om in het proces van beleidsvorming mee te beslissen.”. Een hoge score op deze subschaal indiceert een positieve visie op de competenties van jongeren met betrekking tot jongerenparticipatie en een lage score een negatieve visie op de competenties van jongeren met betrekking tot jongerenparticipatie.

Analyse

De kwantitatieve analyse is onderzocht met behulp van het programma Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). De verschillende relaties zijn getoetst door middel van een

meervoudige lineaire regressie (backward). Hierbij was de Mate van Jongerenparticipatie de afhankelijke variabele en waren de Attitudes over Jongerenparticipatie, de Vaardigheden van Beleidsmakers en de Attitudes over Jongeren de onafhankelijke variabelen.

Er is naast een kwantitatieve analyse ook een kwalitatieve analyse gedaan om de variabelen, die in de kwantitatieve analyse zijn onderzocht, te analyseren. Daarnaast is er ook een kwalitatieve analyse gedaan om de Ondersteuning en Behoeften te onderzoeken.

Resultaten

Descriptieve statistieken

In totaal hebben 309 beleidsmakers de link naar de vragenlijst geopend. Van dit aantal hebben 133 beleidsmakers (43%) de online vragenlijst compleet ingevuld. Alleen deze groep is meegenomen in de analyses. Van alle 133 beleidsmakers die deelnamen, hebben 13 deelnemers aangegeven, dat de gemeente momenteel niets doet om jongerenparticipatie te realiseren. Dit is 9.8% van alle deelnemers. Als beleidsmakers aangaven dat de gemeente op dit moment niet doet om jongerenparticipatie te realiseren, kregen ze de vraag: “Waarom heeft u jongeren niet betrokken bij het beleid?”. Op deze vraag werd geantwoord dat het moeilijk vol te houden is, dat het lastig is, dat het ongebruikelijk is, dat het momenteel geen prioriteit heeft of dat er gewoon niet aan gedacht is.

De descriptieve statistieken van de verschillende schalen en subschalen zijn gepresenteerd in Tabel 5. Het gemiddelde van de schaal Vaardigheden van Beleidsmakers laat zien dat de deelnemers gemiddeld iets vaker *oneens* hebben ingevuld bij de vragen of ze vinden dat zij de juiste vaardigheden bezitten die nodig zijn bij de vormgeving van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid ($M = 2.47$, $SD = 0.55$).

De gemiddelden van de schaal Attitudes over Jongeren lieten zien dat beleidsmakers redelijk positieve attitudes over jongeren hebben. Ze gaven gemiddeld aan dat jongeren met negatieve kenmerken *soms* voorkomen ($M = 2.22$, $SD = 0.39$), dat typen jongeren met positieve kenmerken *regelmatig* voorkomen ($M = 1.93$, $SD = 0.45$) en dat de problematiek onder jongeren *klein* zijn ($M = 2.21$, $SD = 0.62$).

De gemiddelden van de schaal Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie lieten zien dat beleidsmakers positieve attitudes hebben over jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid ($M = 3.12$, $SD = 0.41$). Op de schaal Competenties van Jongeren scoren beleidsmakers gemiddeld 2.56 ($SD = 0.41$). Net iets meer deelnemers vinden dat jongeren niet competent genoeg zijn om te participeren bij de vormgeving van het beleid.

Tabel 5

Descriptieve statistieken van de vaardigheden en attitudes van beleidsmakers met betrekking tot jongeren en jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid

Schalen en Subschalen	Aantal items	Cronbach's alpha (α)	<i>M</i>	<i>SD</i>
Vaardigheden van Beleidsmakers	2	0.61	2.47	0.55
Attitudes over Jongeren				
Negatieve Attitudes over Jongeren	5	0.76	2.22	0.39
Positieve Attitudes over Jongeren	4	0.74	1.93	0.45
Visie over de Problematiek onder Jongeren	9	0.91	2.21	0.62
Attitudes over Jongerenparticipatie				
Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie	4	0.64	3.12	0.41
Positieve Visie over de Competenties van Jongeren	3	0.57	2.56	0.41

Note. Alle schalen zijn gemeten in een range van 0-4.

Er is gekeken naar de correlaties tussen de verschillende schalen en de afhankelijke variabele. De correlaties tussen de vaardigheden en attitudes van beleidsmakers en de mate van jongerenparticipatie in de gemeente zijn te zien in Tabel 6. De correlaties tussen de onafhankelijke variabelen waren niet groter dan 0.50. Dit geeft aan dat multicollineariteit geen probleem is.

Tabel 6

Correlaties tussen de vaardigheden en attitudes van beleidsmakers en de mate van jongerenparticipatie in de gemeente

Variabelen	MP ^a (AV)	VB	NA	PA	PJ	PAJ	CJJ
Vaardigheden Beleidsmakers (VB)	0.22**						
Negatieve Attitudes over Jongeren (NA)	-0.18*	0.09					
Positieve Attitudes over Jongeren (PA)	0.03	0.18*	-0.19*				
Problematiek onder Jongeren (PJ)	-0.01	0.00	-0.33**	-0.02			
Positieve Attitudes Jongerenparticipatie (PAJ)	0.27**	0.29**	-0.08	0.14	-0.13		
Competenties Jongeren Jongerenparticipatie (CJJ)	0.13	0.05	-0.46**	0.08	0.12	0.27**	

Note. * $p < .05$; ** $p < .01$; ^aMP = Mate van Jongerenparticipatie

Meervoudige lineaire regressie

Om te toetsen welke variabelen de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid voorspellen is een meervoudige lineaire regressie uitgevoerd. Hierbij was de Mate van Jongerenparticipatie de afhankelijke variabele en Vaardigheden van Beleidsmakers, Negatieve Attitudes over Jongeren, Positieve Attitudes over Jongeren, Problematiek onder Jongeren, Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie en de Competenties van Jongeren de onafhankelijke variabelen. Er is een backward methode gebruikt voor de meervoudige lineaire regressie om te toetsen of de benodigheden van beleidsmakers voor jongerenparticipatie en de attitudes van beleidsmakers over jongeren en jongerenparticipatie, de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is voorspellen. Bij de backward methode worden niet-significante voorspellers één voor één uit het model verwijderd. De 6 variabelen hadden samen een R^2 van 0.133 ($F(6, 126) = 3.21, p = .006$) bij het voorspellen van de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid.

De voorspeller met de laagste niet-significante regressiecoëfficiënt, Positieve Visie over de Competenties van Jongeren ($B = -0.16, SE = 0.58, b^* = -0.03, p = .789$) is verwijderd. Dit betekent dat de visie van beleidsmakers op de competenties van jongeren, als het gaat om jongerenparticipatie, geen voorspeller is voor de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is.

Vervolgens is er opnieuw een regressie analyse uitgevoerd met een R^2 van 0.132 ($F(5, 127) = 3.87, p = .003$). De volgende voorspeller met de laagste niet-significante regressiecoëfficiënt, Problematiek onder Jongeren ($B = -0.22, SE = 0.36, b^* = -0.06, p = .533$) is verwijderd. Dit houdt in dat de visie van beleidsmakers over de problematiek, die onder jongeren speelt, niet van invloed is op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is.

Opnieuw is er een regressie analyse uitgevoerd met een R^2 van 0.130 ($F(4, 128) = 4.76, p = .001$). Opnieuw is de voorspeller met de laagste niet-significante regressiecoëfficiënt, Positieve Attitudes over Jongeren ($B = -0.39, SE = 0.47, b^* = -0.07, p = .408$) verwijderd. Dit betekent dat de Positieve Attitudes over Jongeren die beleidsmakers hebben geen voorspeller is voor de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is.

Een laatste regressie analyse is uitgevoerd. Deze had een R^2 van 0.125 ($F(3, 129) = 6.14, p = .001$), met drie significante voorspellers voor de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid namelijk de Vaardigheden van Beleidsmakers, de Negatieve Attitudes over Jongeren en de Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie. Samen verklaren deze drie voorspellers 13% van de variantie. De sterkste en belangrijkste voorspeller voor de Mate van Jongerenparticipatie in de

gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is, zijn de Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie ($b^* = 0.20$). Dit betekent dat hoe meer Positieve Attitudes over Jongerenparticipatie beleidsmakers hebben, des te hoger de mate van jongerenparticipatie is in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is. De tweede sterkste voorspeller was Negatieve Attitudes over Jongeren ($b^* = -0.18$). Dit houdt in dat de Negatieve Attitudes over Jongeren van beleidsmakers de mate van jongerenparticipatie in desbetreffende gemeente beïnvloeden. De negatieve bèta toont aan dat hoe hoger de negatieve attitudes over jongeren zijn des te lager de mate van jongerenparticipatie is in de gemeente waarin de beleidsmaker werkzaam is. Vaardigheden van Beleidsmakers ($b^* = 0.18$) is de laatste significante voorspeller. Dit betekent dat als beleidsmakers de vaardigheden bezitten, die nodig zijn om succesvol met jongerenparticipatie aan de slag te gaan, de mate van jongerenparticipatie in de gemeente waarin zij werkzaam zijn hoger zal zijn. Zie Tabel 7 voor een overzicht van de resultaten van de meervoudige lineaire regressie.

Tabel 7

Samenvatting van de meervoudige lineaire regressie (methode backward) voor de variabelen die de Mate van Jongerenparticipatie in de gemeente voorspellen (N = 133)

Variabelen	B	b*	sr^{2b}	SE	p
Capaciteiten Beleidsmakers (CB)	0.80	0.18	0.05	0.38	0.039
Negatieve Attitudes over Jongeren (NA)	-1.11	-0.18	0.03	0.52	0.034
Positieve Attitudes Jongerenparticipatie (PAJ)	1.20	0.20	0.07	0.52	0.023
Constant	2.53			2.04	0.216

^b sr^2 = de gekwadrateerde semi-partiële correlatie is de unieke verklaarde variantie van de onafhankelijke variabele

Kwalitatieve Analyse

De antwoorden van de open vragen die betrekking hadden op de schalen zijn vanuit SPSS overgenomen in een tekstbestand. Vervolgens zijn de antwoorden ingedeeld aan de hand van de vooraf opgestelde schalen. Binnen deze schalen zijn, als dat nodig was, door middel van de antwoorden nieuwe categorieën gemaakt. Zie Tabel 4 voor de verschillende categorieën binnen de schalen. De antwoorden die overeenkwamen zijn bij elkaar opgeteld. De categorieën met frequenties hoger dan 10 zijn meegenomen in de resultaten. De kwalitatieve antwoorden zullen per schaal behandeld worden.

Tabel 4

Categorieën binnen de vooraf opgestelde schalen bij de kwalitatieve analyse

Schalen	Categorieën
Mate van jongerenparticipatie	Mate van jongerenparticipatie
Vaardigheden van beleidsmakers	Brede vertegenwoordiging van de jongeren uit de gemeente bereiken
Ondersteuning en behoefte	Ondersteuning van partners Behoeftte aan samenwerkingspartners Groter draagvlak binnen de gemeente Niets nodig
Attitudes over jongeren	Kenmerken van jongeren Positieve associaties Negatieve associaties Associatie met betrekking tot jongerenparticipatie
Attitudes over jongerenparticipatie	Arbeidsintensief en tijdrovend Beleidsvorming is niet 'jeugd vriendelijk' Moeilijk om continuïteit te behouden Jongeren hebben geen interesse en vertrouwen Verwachtingenmanagement Bereikbaarheid en representativiteit

Vaardigheden van Beleidsmakers. Beleidsmakers gaven aan dat het lastig is om een brede vertegenwoordiging van de jongeren te bereiken. Ze vinden het lastig om jongeren uit alle lagen van de samenleving te vinden die geïnteresseerd en enthousiast zijn om betrokken te worden bij het proces van beleidsvorming of om jongeren voor het proces van beleidsvorming geïnteresseerd en enthousiast te maken (n=38). Zo schreef een beleidsmaker: “Het betrekken van wat lager opgeleide jongeren is heel moeilijk, alleen al door onze (hoogopgeleide) manier van praten als begeleiders.”. Beleidsmakers zouden graag toegang willen hebben tot ingangen naar actieve jongeren die samen een goede representatie van de gemeente zijn.

Ook vinden de beleidsmakers dat ze te weinig tijd en capaciteit hebben om jongerenparticipatie goed vorm te kunnen geven (n=13). Beleidsmakers schreven hierover dat ze voldoende tijd nodig hebben om jongerenparticipatie goed voor te bereiden en dat het belangrijk is om capaciteit te hebben om jongerenparticipatie tot een succes te maken.

Ondersteuning en Behoeften. Van de 120 deelnemers (90%) die aangaven dat de gemeente momenteel wél iets doet om jongerenparticipatie te realiseren, gaf iets meer dan de helft

(n=71, 53.4%) aan dat de gemeente hulp gehad heeft bij de organisatie van jongerenparticipatie. Het grootste deel, 25 deelnemers, gaf aan hulp gehad te hebben van lokaal jongerenwerk, maar een andere grote helpende partij zijn de bureaus of adviseurs die gespecialiseerd zijn in jongerenparticipatie (n=23). Zie Tabel 5 voor alle antwoorden op deze vraag.

Tabel 5

Partijen die de gemeente hielpen bij de realisatie van jongerenparticipatie

Helpende Partij	Aantal beleidsmakers (N = 71)
	n
Jongerenwerk	25
Bureau gespecialiseerd in jongerenparticipatie	23
Maatschappelijke partners en Welzijnspartners	11
Eigen netwerk / andere gemeenten	7
School	4
Jeugdparticipatieplatform	1
Totaal	71

Aan alle deelnemers is gevraagd wie en/of wat zij nodig hebben om in hun gemeente jongeren meer of succesvoller te betrekken bij beleidsvorming. Achtenveertig beleidsmakers gaven aan dat ze jongeren meer of succesvoller kunnen betrekken door samen te werken met partners die in contact staan met jongeren, zoals jongerenwerkers, scholen of sportverenigingen. Het tweede meest genoemde middel wat er volgens de deelnemers voor kan zorgen dat de gemeente succesvoller aan de slag kan gaan met jongerenparticipatie was een groter draagvlak binnen de gemeente zelf. In totaal hebben 31 beleidsmakers aangegeven, dat een groter draagvlak onder alle beleidsambtenaren in de gemeente zal bijdragen aan meer jongerenparticipatie. Een beleidsmaker schreef hierover: “groter bewustzijn ambtenaren dat we beleid niet zonder jongeren willen en kunnen maken/evalueren etc.” en een ander: “Betrokken raadsleden, betrokken wethouder, betrokken ambtenaren.”. Het is belangrijk om te erkennen wat de meerwaarde en het belang is van participatie bij gemeentelijke beleidsvorming. Tweeëntwintig beleidsmakers gaven aan dat zij niets nodig hebben. Een veelgenoemde reden hiervoor was omdat zij een samenwerkingspartner hebben die jongerenparticipatie succesvol maakt.

Attitudes over Jongeren. Deelnemers moesten de eerste vijf woorden opnoemen die er in hen opkwamen als ze dachten aan jongeren tussen de 12 en 18 jaar. Er werden voornamelijk kenmerken van jongeren opgenoemd zoals: *school* (n=29), *puber* (n=28), *ontwikkeling* (n=26),

social media (n=18), *toekomst* (n=14) en *vrije tijd* (n=13). Ook werden er veel positieve associaties genoemd zoals: *creatief en vernieuwend* (n=38), *nieuwsgierig* (n=25), *enthousiast* (n=21), *onbevangen* (n=16) en *leuk* (n=16). De negatieve associaties van jongeren die het meest genoemd werden waren: *ongeïnteresseerd* (n=11), *hangen* (n=6) en *lui* (n=3). Omdat dit de enige negatieve associaties waren die opgenoemd zijn, is er bij deze categorie voor gekozen om alle antwoorden mee te nemen. De associatie *eigen mening* (n=22) werd ook vaak genoemd. Deze kan zowel positief als negatief opgevat worden.

Beleidsmakers vinden de jongeren zelf een belangrijke factor om jongerenparticipatie succesvoller te maken (n=38). Een beleidsmaker antwoordde op de vraag wat er nodig is om jongerenparticipatie succesvoller in de gemeente in te zetten: “Meer actieve jongeren die zich willen inzetten voor de gemeenschap”. Dit laat zien dat beleidsmakers voornamelijk positieve attitudes over jongeren hebben, maar als het gaat om jongerenparticipatie dat het volgens hen mist aan voldoende actieve jongeren die hun stem willen laten horen en zich in willen zetten voor hun gemeenschap.

Attitudes over Jongerenparticipatie. Op de vraag: ‘Welke nadelen zitten er volgens u aan jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming?’ konden deelnemers met drie nadelen antwoorden. Het grootste nadeel is volgens beleidsmakers dat jongerenparticipatie arbeidsintensief en tijdrovend is (n=43). Het kost veel tijd en ruimte in het proces van beleidsvorming. Een beleidsmaker schreef hierover: “Ophalen van mening en behoefte jongeren kost tijd vanwege aparte aanpak, tussenkomst van derden is daarbij nodig, extra moeite doen.” en een ander: “Kost veel tijd.”. Het tweede grootste nadeel voor beleidsmakers is dat het proces van beleidsvorming niet ‘jeugd vriendelijk’ is (n=35). Zo gaf een beleidsmaker aan: “Beleid is vaak een compromis en input niet altijd herkenbaar terug te zien, beleid gaat traag.”. Het proces van beleidsvorming is abstract en kost doorgaans veel tijd. Dit zorgt ervoor dat het lastig is om jongeren te binden en continuïteit te waarborgen (n=19). Beleidsmakers zeiden hierover: “Commitment jongeren zich blijvend te verbinden is lastig, vaak vluchtig.” en “Vluchtige betrokkenheid van veel jongeren, what’s in it for me mentaliteit.”. Jongeren hebben volgens de deelnemers weinig interesse en vertrouwen in de politiek. Ze verliezen al snel hun inzet en motivatie (n=17). Een beleidsmaker schreef hierover: “Jongeren zijn niet gemotiveerd om mee te denken over iets dan henzelf niet raakt of wat voor hen geen probleem is.”

Een ander nadeel voor beleidsmakers is het verwachtingenmanagement (n=25). Via jongerenparticipatie kunnen er volgens beleidsmakers verwachtingen gewekt worden die de gemeente niet waar kan maken. Dit zorgt voor teleurstellingen bij de jongeren die meegedaan hebben. Op die manier lijkt het voor jongeren alsof hun inbreng er niet toe doet, terwijl dit eerder

met het politieke proces te maken heeft. Een beleidsmaker schreef: “We kunnen niet zomaar alles uitvoeren wat jongeren willen, dit leidt wel eens tot frustratie.” en een ander:

“Verwachtingenmanagement: je moet heel duidelijk zijn in wat je precies kunt bereiken, soms hebben jongeren te hoge verwachtingen en kunnen ze niet goed overzien welke consequenties hun keuzes hebben.” Ook de bereikbaarheid en representativiteit van jongeren is een nadeel (n=36). Volgens de deelnemers zijn het vaak de hoogopgeleide jongeren die er op af komen. Beleidsmakers zouden graag een meer representatieve groep bereiken. Een beleidsmaker gaf als antwoord: “Deelname is vaak door jongeren die hun zegje goed kunnen doen, terwijl je ook een andere groep zou willen bereiken.”.

Discussie

Er is in Nederland niet eerder onderzoek gedaan naar de attitudes van beleidsmakers over hedendaagse jongeren en jongerenparticipatie bij beleidsvorming. Daarom is er in dit onderzoek gekeken op welke manier de attitudes en vaardigheden van beleidsmakers ten opzichte van jongeren en jongerenparticipatie de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente beïnvloeden en welke ondersteuning en behoeften beleidsmakers hebben. De resultaten tonen aan dat zowel de vaardigheden als de attitudes over jongeren en jongerenparticipatie invloed hebben op de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente. Vervolgens is er in dit onderzoek ook aandacht besteedt aan wat voor attitudes de beleidsmakers hebben als het gaat om jongeren en jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming. Dit onderzoek draagt zowel praktisch als theoretisch bij aan het stimuleren van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente.

De eerste deelvraag van dit onderzoek was: ‘Wat is de relatie tussen de vaardigheden van beleidsmakers die nodig zijn voor de vormgeving van jongerenparticipatie en de mate van jongerenparticipatie?’. Resultaten laten zien dat hoe meer vaardigheden die nodig zijn voor de vormgeving van jongerenparticipatie een beleidsmaker bezit des te hoger de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente zal zijn. De descriptieve statistieken laten zien dat beleidsmakers gemiddeld aangeven dat ze niet de juiste vaardigheden bezitten die nodig zijn bij de vormgeving van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid.

Uit de antwoorden van beleidsmakers op de open vragen blijkt dat ze het lastig vinden om een brede vertegenwoordiging van de jongeren te bereiken. Het is niet gemakkelijk om jongeren te enthousiasmeren voor het proces van beleidsvorming bij gemeentelijk beleid. Daarbij geven beleidsmakers aan dat ze te weinig tijd hebben om van jongerenparticipatie een succes te maken. Volgens Bessell (2009) hebben volwassenen training nodig om de potentie van de jongeren te

begrijpen in een gelijkwaardige samenwerking.

De tweede deelvraag van dit onderzoek is: ‘Welke behoeften en ondersteuning hebben beleidsmakers bij de vormgeving van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente?’. Naast bepaalde vaardigheden die nodig zijn om jongerenparticipatie succesvol te maken, missen beleidsmakers ook draagvlak binnen de gemeente. Niet alle collega’s binnen de gemeente zijn enthousiast te krijgen voor jongerenparticipatie omdat veelal nog niet de meerwaarde hiervan wordt ingezien. Beleidsmedewerkers in de gemeente moeten een andere denkwijze krijgen als het gaat om jongerenparticipatie. Als beleidsmedewerkers gaan inzien dat het een effectief middel is om in te zetten, zullen meer beleidsmakers sneller aan de slag gaan met jongerenparticipatie.

Beleidsmakers geven ook aan dat het lastig voor hen is om beleid en het proces van beleidsvorming op een aantrekkelijke manier in verbinding te brengen met jongeren. Ze missen de middelen, vaardigheden en de tijd om hier met jongeren over in gesprek te gaan en vinden het lastig om aan de verwachtingen van jongeren te voldoen. Beleidsmakers geven aan dat zij meer behoefte hebben aan samenwerking met partijen die veel met jongeren in aanraking komen zoals jongerenwerkers, scholen en/of sportverenigingen.

Hoewel er veel gemeenten zijn die aangeven dat ze meer willen samenwerken met organisaties die in contact staan met jongeren maken al verschillende gemeenten gebruik van zo’n samenwerkingsverband. Hiervoor worden voornamelijk het lokale jongerenwerk en bureaus die gespecialiseerd zijn in jongerenparticipatie voor gebruikt. Dit zorgt ervoor dat een deel van de gemeenten aangeeft dat zij momenteel niets nodig hebben om jongerenparticipatie tot een succes te maken. Het is een goed teken om te zien dat verschillende gemeenten via samenwerking met een jongerenorganisatie jongerenparticipatie succesvol van de grond krijgen. Dit laat zien dat het bevorderen van samenwerkingsverbanden tussen de gemeente en partijen die al kennis en vaardigheden bezitten op het gebied van jongerenparticipatie ervoor zal zorgen dat de mate van jongerenparticipatie in de gemeente zal verbeteren en verhogen.

De derde deelvraag van dit onderzoek is: ‘Wat is de relatie tussen de attitudes van beleidsmakers over hedendaagse jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud en de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’. Uit de resultaten blijkt dat hoe hoger de negatieve attitudes van beleidsmakers over hedendaagse jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud is hoe lager de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente is. Dit laat zien dat de houding van volwassenen, tegenover jongeren de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente beïnvloedt. Beleidsmakers hebben gelukkig veelal positieve attitudes over jongeren.

De descriptieve statistieken tonen aan dat beleidsmakers redelijk positieve attitudes over jongeren hebben. Beleidsmakers gaven aan dat jongeren met positieve kenmerken vaker voorkomen dan jongeren met negatieve kenmerken. Dat beleidsmakers veelal positieve attitudes over jongeren hebben, blijkt ook uit de woorden die in hen opkomen als zij denken aan jongeren tussen de 12 en 18 jaar oud. Veel beleidsmakers zien jongeren als creatief, vernieuwend, nieuwsgierig en enthousiast. Wel gaven verschillende beleidsmakers aan dat ze jongeren ongeïnteresseerd en lui vinden. Resultaten tonen aan dat de attitudes van beleidsmaker over jongeren van invloed zijn op de mate van jongerenparticipatie in de gemeente. Daarom is het van belang dat er meer aandacht besteed wordt aan de attitudes over jongeren die beleidsmakers hebben om jongerenparticipatie succesvoller te maken in gemeenten.

De vierde en laatste deelvraag van dit onderzoek was: ‘Wat is de relatie tussen de attitudes van beleidsmakers over jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming en de mate van jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid in de gemeente waarin zij werkzaam zijn?’. Uit de resultaten blijkt dat hoe positiever de attitudes van beleidsmakers over jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming bij gemeentelijk beleid zijn des te hoger de mate van jongerenparticipatie bij het proces van beleidsvorming in de gemeente is. Dit onderzoek toont aan dat de attitudes die beleidsmakers over jongerenparticipatie hebben de mate van jongerenparticipatie in de gemeente beïnvloedt.

Hoewel beleidsmakers met veel positieve woorden kwamen als zij aan jongeren moesten denken, blijken er volgens dezelfde groep beleidsmakers wel veel nadelen te zitten aan jongerenparticipatie. Jongerenparticipatie is volgens beleidsmakers arbeidsintensief en tijdrovend. Daarnaast is het proces van beleidsvorming niet ‘jeugd vriendelijk’. Het proces is erg abstract en traag. Hierdoor krijgen jongeren het idee dat hun inbreng er niet toe doet, waardoor ze zowel hun vertrouwen als inzet, motivatie en interesse voor de politiek verliezen.

Toch laten de descriptieve statistieken zien dat beleidsmakers positieve attitudes hebben over jongerenparticipatie bij gemeentelijk beleid, maar dat net iets meer deelnemers jongeren niet competent genoeg vinden om te participeren bij de vormgeving van het beleid. Een uitdaging voor volwassenen bij jongerenparticipatie is om de manier waarop zij over jongeren denken te veranderen. Jongeren goed laten participeren, betekent dat diepgewortelde overtuigingen van volwassenen over jongeren aangepast moeten worden (O’Donoghue, Kirshner & McLaughlin, 2002).

Wat naast de resultaten op de onderzoeksvragen ook opvallend is, is dat hoewel de vragenlijst van het onderzoek gericht was op beleidsmakers die werkzaam zijn op alle beleidsterreinen die te maken hebben met jongeren zoals sport, wonen en veiligheid, voornamelijk

beleidsmakers die werkzaam zijn op het terrein van Familie, Jeugd en Gezin (n = 65, 48.9%) de vragenlijst hebben ingevuld. Dit laat zien dat het onderwerp jongerenparticipatie nog grotendeels als de verantwoordelijkheid van het beleidsterrein van Familie, Jeugd en Gezin gezien wordt, terwijl jongerenparticipatie ook op andere beleidsterreinen van belang is. Het Ministerie van VWS wil vooral de participatie van jongeren bevorderen met betrekking tot het gezin, onderwijs, sportverenigingen en andere onderdelen die aanwezig zijn in de directe omgeving van jongeren (Steketee, Mak, van der Graaf & Huygen, 2005). Dit betekent dat niet alleen het beleidsterrein van Familie, Jeugd en Gezin zich bezig moet houden met jongerenparticipatie maar ook andere beleidsterreinen die zich richten op de directe omgeving van jongeren, zoals infrastructuur, cultuur, sport en vrije tijd. Het is belangrijk dat ook beleidsmakers binnen andere beleidsterreinen meer informatie krijgen over jongerenparticipatie en het belang ervan. Op die manier ontstaat er een groter draagvlak voor jongerenparticipatie binnen de gehele gemeente.

Beperkingen en vervolgonderzoek

Bij het interpreteren van de resultaten is het van belang om rekening te houden met de beperkingen van dit onderzoek. Een eerste beperking van dit onderzoek ligt in de instrumenten die gebruikt zijn. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van vragen en stellingen afkomstig uit een onderzoek van Public Agenda (1999), die hiermee inzicht wilde krijgen in de houding van Amerikanen ten opzichte van de hedendaagse Amerikaanse kinderen en jongeren. Door culturele verschillen tussen Nederland en Amerika kan het zijn dat volwassenen in Nederland andere problematiek en gedachtes hebben over de hedendaagse jongeren dan de Amerikaanse volwassenen. Daarbij komt dat de vragen afkomstig zijn uit een onderzoek dat 17 jaar oud is. In deze periode kunnen de attitudes van volwassenen over jongeren veranderd zijn. Om de visie van jongeren te meten is echter niet alleen gebruik gemaakt van vragen uit dit onderzoek, maar zijn er ook vragen gebruikt die meer van toepassing zijn op de Nederlandse cultuur.

Een andere beperking van deze studie was de gevoeligheid van sociaal wenselijke antwoorden. Jongerenparticipatie is een belangrijk onderwerp op dit moment. Omdat een deel van dit onderzoek gebaseerd is op zelfbeoordeling, kan dit zorgen voor een hogere mate van sociaal wenselijke antwoorden (McGrath et.al., 2010). Om sociaal wenselijke antwoorden tegen te gaan, hebben deelnemers de vragenlijst anoniem ingevuld.

Een laatste beperking is dat hoewel dit onderzoek zich richtte op alle beleidsterreinen, voornamelijk beleidsmedewerkers uit het beleidsterrein Familie, Jeugd en Gezin de vragenlijst ingevuld hebben. Hoewel er bij de wethouders meerdere keren benadrukt is dat dit onderzoek zich richt op alle beleidsterreinen, bleek het onderzoek toch veelal doorgestuurd te worden naar het beleidsterrein Familie, Jeugd en Gezin. Dit kan komen doordat de term jongerenparticipatie een

term is die veel gebruikt wordt in dit beleidsterrein. Dat betekent dat er op andere beleidsterreinen misschien meer met jongerenparticipatie gedaan wordt, dan dat dit onderzoek laat zien. Toch blijft het opvallend dat jongerenparticipatie vaak automatisch als verantwoordelijkheid van het beleidsterrein Familie, Jeugd en Gezin gezien wordt en niet van andere beleidsterreinen die met jongeren te maken hebben.

In vervolgonderzoek zou het interessant zijn om ook de vaardigheden en attitudes van volwassenen die met jongeren werken zoals onderwijzers, jongerenwerkers en sportinstructeurs op sportverenigingen mee te nemen en hun visie op een eventuele samenwerking met de gemeente. Op die manier kan gekeken worden naar de vaardigheden en attitudes over jongeren en jongerenparticipatie van deze partijen om te bepalen of een samenwerking inderdaad de mate van jongerenparticipatie in de gemeente ten goede kan komen. Ook onderzoek naar de redenen van gemeenten waarom er nog weinig samenwerkingen zijn met andere partijen die kennis en vaardigheden bezitten op het gebied van jongerenparticipatie zou interessant kunnen zijn.

Aanbevelingen

Veel beleidsmakers, die werkzaam zijn in gemeenten, zijn bezig met de vormgeving van jongerenparticipatie in het proces van beleidsvorming maar vinden het lastig om deze op een goede manier vorm te geven en succesvol te maken. Uit de resultaten van dit onderzoek volgen verschillende aanbevelingen voor beleidsmakers en Nederlandse gemeenten om ervoor te zorgen dat jongerenparticipatie in het proces van beleidsvorming binnen de gemeenten meer zal worden ingezet.

Meer samenwerking met partijen die kennis hebben van jongerenparticipatie.

Beleidsmakers vinden het lastig om gemeentelijk beleid interessant te maken voor jongeren en om aan hun verwachtingen te voldoen. Men kan er niet vanuit gaan dat beleidsmakers de nodige pedagogische kwaliteiten bezitten om jongerenparticipatie in de gemeente tot een succes te maken. Daarnaast geven beleidsmakers aan dat ze het lastig vinden om een representatieve groep jongeren te bereiken en continuïteit te waarborgen. Er zou meer aandacht besteedt moeten worden aan samenwerkingen met partijen zoals jongerenwerkers, scholen en sportverenigingen. Deze partijen bezitten de pedagogische kwaliteiten en de contacten met jongeren, die nodig zijn om jongerenparticipatie tot een succes te maken. Op die manier kunnen verschillende kwaliteiten elkaar versterken en hoeven gemeenten niet opnieuw het wiel uit te vinden.

Meer kennis over de meerwaarde van jongerenparticipatie. Ook de houding van beleidsmakers tegenover jongeren en jongerenparticipatie is belangrijk om de mate van jongerenparticipatie in de gemeenten te vergroten. Tot op heden is er in onderzoek niet stilgestaan bij de attitudes van beleidsmakers over jongeren en jongerenparticipatie. Hoewel beleidsmakers

veelal positief zijn over jongeren blijken er volgens beleidsmakers wel veel nadelen te zitten aan jongerenparticipatie en vinden zij jongeren vaak niet competent genoeg om te participeren bij de vormgeving van het beleid. Een belangrijke aanbeveling is dat er meer aandacht besteed moet worden aan de attitudes van beleidsmakers over jongeren en jongerenparticipatie als men wil dat jongeren meer gaan participeren in het proces van beleidsvorming in de gemeente. Beleidsmakers mogen meer kennis en training krijgen over jongeren en de meerwaarde van jongerenparticipatie.

Zeggen wat je doet en doen wat je zegt. Het is van belang dat beleidsmakers duidelijk en eerlijk zijn over het proces van beleidsvorming tegenover jongeren. Laat weten wat jongeren kunnen verwachten en wat er gebeurd is met hun adviezen. Een duidelijke terugkoppeling is erg belangrijk voor een succesvolle samenwerking (De Winter, 1995). Daarnaast is het belangrijk dat beleidsmakers met jongeren in gesprek blijven gaan en elkaar de ruimte geven om vragen te stellen. Op die manier zullen beide partijen hun verwachtingen aanpassen en minder snel teleurgesteld zijn. Zo krijgen jongeren vertrouwen in de gemeente en de politiek, wat de interesse in beleid bij jongeren zal vergroten (Steketee, Mak, van der Graaf & Huygen, 2005).

Groter draagvlak. Een laatste aanbeveling is dat er groter draagvlak binnen de gemeente komt voor jongerenparticipatie. Jongerenparticipatie wordt te veel gezien als de verantwoordelijkheid voor het beleidsterrein Familie, Jeugd en Gezin. Er moet onder de beleidsmakers van alle beleidsterreinen in de gemeente meer informatie komen over jongerenparticipatie en de meerwaarde ervan. Jongerenparticipatie moet voor gemeenten geen doel op zich, maar een gewoonte worden. Op die manier zal jongerenparticipatie voor beleidsmakers geen extra tijd kosten, maar worden gezien als vaste taak binnen hun werkzaamheden. Dit is alleen mogelijk als een cultuurverschuiving plaatsvindt in de Nederlandse samenleving. Ouders, scholen, gemeenten en overheden moeten jongerenparticipatie als iets vanzelfsprekends gaan zien.

Conclusie

Volgens het VN-Kinderrechtencomité moet Nederland zich meer inzetten voor artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag. Jongeren worden zowel op nationaal als op gemeentelijk niveau nog steeds te weinig betrokken bij de vorming van beleid (Kinderombudsman, 2014). Dit onderzoek toont aan dat het van belang is om rekening te houden met de behoeften en vaardigheden van beleidsmakers ten opzichte van jongerenparticipatie en de attitudes van beleidsmakers ten opzichte van jongeren en jongerenparticipatie als men ervoor wil zorgen dat jongeren effectiever betrokken worden bij het proces van beleidsvorming.

Beleidsmakers op alle beleidsterreinen binnen de gemeente moeten meer informatie

krijgen over jongerenparticipatie en de meerwaarde ervan. Gemeenten zullen meer moeten gaan samenwerken met organisaties die de nodige pedagogische kwaliteiten bezitten en contacten met jongeren hebben, omdat deze nodig zijn om van jongerenparticipatie een succes te maken. Verder zal er een cultuurverschuiving moeten plaatsvinden waarin jongerenparticipatie is ingebed in de Nederlandse samenleving. Ouders, scholen, gemeenten en overheden moeten jongerenparticipatie als een gewoonte gaan zien. Zodra iets een gewoonte is, zal jongerenparticipatie iets vanzelfsprekends worden binnen het proces van beleidsvorming in gemeenten en geen extra tijd en moeite meer kosten.

Literatuurlijst

- Badham, B. (2004). Participation - for a change: disabled young people lead the way. *Children and Society, 18*, 143-54. doi:10.1002/CHI.821
- Bessell, S. (2009). Children's participation in decision-making in the Philippines. understanding the attitudes of policy-makers and service providers. *Childhood, 16* (3), 299-316. doi:10.1177/090758209335305.
- Boss, E. (2014). Cliëntenparticipatie bij beleid nieuwe jeugdwet. Resultaten onderzoek onder gemeenten. Movisie: Utrecht. Verkregen via <https://www.movisie.nl/publicaties/clientenparticipatie-beleid-nieuwe-jeugdwet-0>
- Campbell, J.L. (2002). Ideas, politics, and public policy. *Annual Review of Sociology, 8*, 21-38. doi:10.1146/annurev.soc.28.110601.141111.
- Cornellissen, M. (2000). *'De' jongere bestaat niet. Negatieve gevolgen van beeldvorming over jongeren*. Landelijk Bureau Leefstijlscriminatie: Utrecht.
- Entzinger, H.B. (1985). Vergelijkend beleidsonderzoek op het terrein van etnische minderheden. Voetangels en klemmen bij het internationaal onderzoek naar immigratiebeleid. *Mens en Maatschappij, 1* (60), 62 – 78.
- Gaag, van der, R., Gilsing, R., Mak, J. (2013). Participatie in zicht. Gemeenten, jeugdigen, ouders en jeugdzorgcliënten in de transitie jeugdzorg. Verwey-Jonker Instituut. Verkregen van http://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/2872_Participatie-in-zicht.pdf
- Hart, R.A. (1992). Children's participation. From tokenism to citizenship. Innocenti Essays no. 4. UNICEF. Italië. Verkregen van https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf
- Hill, M., Davis, J., Prout, A. & Tisdall, K. (2004). Moving the Participation Agenda Forward. *Children and Society, 18*, 77-96. doi:10.1002/chi.819.
- Kinderombudsman, 2014. Nederlandse rapportage van de kinderombudsman aan het VN-kinderrechtencomité. Belangrijkste zorgpunten en aanbevelingen. Den Haag. Verkregen van http://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fckuploaded/2014KOM_008nederlandserapportage_vandeKinderombudsmanaanhetVNkinderrechtencomite.pdf
- McGrath, R. E., Mitchell, M., Kim, B. H., & Hough, L. (2010). Evidence for response bias as a source of error variance in applied assessment. *Psychological Bulletin, 136*, 450–470. doi:10.1037/a0019216
- Matthews, H. (2001). Citizenship, youth councils and young people's participation. *Journal of Youth Studies, 4* (3), 299-318. doi:10.1080/13676260120075464

Matthews, H. & Limb, M. (2003). Another white elephant? Youth councils as democratic structures. *Space and Polity*, 7 (2), 173 – 192. doi:10.1080/1356257032000133928

O'Donoghue, J.L., Kirshner, B., McLaughlin, M. (2002). Introduction: Moving youth participation forward. *New Directions for Youth Development*, 96,15-26. doi:10.1002/yd.24

Public Agenda (1999). *Kids these days '99: What Americans really think about the next generation*. Public Agenda: New York. Verkregen van http://www.publicagenda.org/files/kids_these_days_99.pdf

van Rijn, (2015, november). Kamerbrief over aanbevelingen VN-Kinderrechtencomité. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Den Haag. Verkregen via <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/kamerstukken/2015/11/13/kamerbrief-over-aanbevelingen-vn-kinderrechtencomite/kamerbrief-overaanbevelingen-vn-kinderrechtencomite.pdf>

Steketee, M., Mak, J., Graaf van der, P., Huygen, A. (2005). Jeugdparticipatiebeleid: wat levert het op? Onderzoek naar het ontwikkelen van indicatoren voor effectmeting van jeugdparticipatiebeleid. Verwey-Jonker Instituut: Utrecht. Verkregen van http://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/D7152370_publ_def.pdf

Vandenbroucke, M., Braam, H., Gilsing, R., Steketee, M., Rutjes, L., Strating, G. (2010). De staat van jeugdparticipatie in Nederland vanuit het perspectief van gemeenten. Quicksan onder 175 gemeenten. Utrecht. Verkregen via http://www.verwey-jonker.nl/doc/jeugd/De-staat-van-jeugdparticipatie-in-Nederland_2750.pdf

de Winter, M. (1995). *Kinderen als medeburgers. Kinder- en jeugdparticipatie als maatschappelijk opvoedingsperspectief*. De Tijdstroom: Utrecht.

Zeldin, S. (2002). Sense of community and positive adult beliefs toward adolescents and youth policy in urban neighborhoods and small cities. *Journal of Youth and Adolescence*, 31 (5), 331-342. doi:0047-2891/02/1000-0331/0